

Іван Чиж,

голова Української консульти ат ивної ради експертів в інформаційній сфері,
заслужений журналіст України,
голова Комітету у Верховній Раді України
з питань свободи слова та інформації (1998—2000),
голова Держкомтелерадіо (2002—2006)

Нафталінове ноу-хау, або Хто повертає з минулого "сучасний" законопроект щодо протидії дезінформації

17 січня 2020 р. міністр культури, молоді та спорту України В. Бородянський і його перший заступник А. Максимчук презентували, а 20 січня Міністерство оприлюднило для громадського обговорення порівняльну таблицю проекту Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення національної інформаційної безпеки та права на доступ до достовірної інформації". Разом із проектом іншого закону (стосовно нього автор у другому числі "Вісника Книжкової палати" опублікував "Деякі міркування щодо законопроекту "Про медіа") цей документ, за задумом авторів, очевидно, мав би вбити "осиковий кілок" у зміїне кубло паплюжників нашої чудової дійсності... Та залишимо емоції... Поговоримо про право. Надто ж з огляду на очевидні стратегічні тенденції, демонстровані формульками й виразниками " нової інформаційної політики" (назвемо її скорочено — НІП). Що ж насправді криється за черговим "турбоноу-хау", нехай поки що й пригальмованим через його очевидну реакційність, задля проштовхування спершу нашумілого законопроекту "Про медіа"?

Власне, у преамбулі зазначеного документа закладено конфліктне щодо ст. 34 Конституції України обґрунтування потреби в цьому законі: *задня... реалізації права громадян на доступ до достовірної та збалансованої інформації через запровадження механізмів боротьби з дезінформацією в інформаційному просторі*, тобто реально йдеться про обмеження, а не про свободу вибору джерел і контенту. Утім, Конституція України жодним чином не обмежує кожну людину в праві вибору інформації, як і в праві її збирати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яким способом — на власний розсуд. Ця сама норма, імплементована до Основного Закону Української держави з базових міжнародно-правових актів — Загальної декларації прав людини (ЗДПЛ) та Європейської конвенції прав людини (ЄКПЛ), містить вичерпний перелік обмеження інформаційних прав законом "...в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя".

Новація законопроекту щодо *достовірної та збалансованої інформації* жодним чином не фіксується (і не може фіксуватися!) в Конституції України, оскільки в іншому разі це була б не свобода слова й

думки, а обмеження цих свобод рамками суб'єктивно означеної та з певною суб'єктивною метою дозволеної до поширення *достовірної та збалансованої інформації*.

Конфліктуючи з Конституцією України, наведений законопроект водночас суперечить міжнародно-правовим основам, що гарантують пріоритет гуманістичних, людиноцентричних засад нового правового світопорядку, сформованого після трагедії Другої світової війни. Механізмами та інструментарієм Організації Об'єднаних Націй (ООН), Ради Європи (РЕ), Європейського Союзу (ЄС) і подібних регіональних утворень на різних континентах, міжнародних судових інстанцій: Суду ООН, Європейського Суду прав людини (ЄСПЛ) та інших інституцій — якраз і забезпечується стабільність і збалансованість різновекторних інтересів як держав та їх союзів, так і окремих осіб, народів і суспільств. Невипадково у конституційних нормах щодо прав і свобод людини часто вживають словосполучення "кожен має право" або "кожному гарантується", що нормативно збалансовує права всіх, а не лише громадян певної держави.

Очевидна неконституційність та порушення міжнародно-правових норм і зобов'язань України, при таманні законопроекту, свідчать про його неприйнятність. І тому численні пропозиції юристів і медійних експертів без кардинальної зміни парадигми цього напрямку законотворення не матимуть результату взагалі. **Неконституційність поліпшити неможливо!**

Якщо ж завданням є боротьба з інформаційною агресією проти Української держави, то цю високу місію можна було б тільки вітати, але для чого тоді бити своїх, дозволяйте запитати?!.. **Потрібні не методи заборони, а система інформаційної превентивності та потужна загальнонаціональна об'єднана протидія інформаційній агресії.**

Коли вчорашні топменеджери приватних медіахолдингів, які нині займають ключові парламентські та міністерські крісла інформаційної сфери, бідаються: Україна, мовляв, фінансово не спроможна протистояти Росії в її пропагандистській експансії, — то це від лукавого. Сьогодні все, що маємо притомного у вітчизняній інформаційній сфері, має бути відмобілізоване на суспільні потреби. Інакше кажучи, не один лише З. Аласанія з успішно зруйнованою системою регіонального мовлення та все ще мовником-аутсайдером із промовистою назвою "Суспільний", а всі — **ВСІ!** — канали й ресурси, що експлуатують на свою користь радіочастоти, котрі, як і надра, належать Українському народові, — **мають стати суспільними в своєму основному сегменті**

мовлення. І зробити це можна елементарно за бажання влади й регулятора, прописавши певні вимоги як актуальні доповнення до ліцензійних умов. Якщо потрібна зміна закону — це справа миттєвого натискання парламентських кнопок! І тоді не треба городити 200 сторінок неконституційності! Нацрада виконає шляхетну контрольну функцію, не зганьбивши себе цензуруванням, а об'єднана "індустрія", маючи чіткі орієнтири, доведе патріотичний професіоналізм у конкурентному відстоюванні інтересів України та додасть нової якості правдивій і об'єктивній журналістиці. Саме так і вдасться "зшити" нашу державу, як полюбляють запевняти учасники численних політокшоу.

До речі, тема "нема грошей" завжди лунала на виправдання нехлюйства та, як уже тепер очевидно, латентної зради наших національних інтересів. За такого рефрену, всупереч активній протидії та спротиву, 2003 р. в Україні було створено канали "Всесвітня служба "Українське телебачення і радіомовлення "УТР" та "Культура", напрацьовано й упроваджено в життя державні галузеві програми "Журналіст", "Мала преса", "Районне радіо і телебачення", переобладнано у цифровий формат і розбудовано регіональні мережі обласних телерадіокомпаній. Ці заходи докорінно змінили інформаційне поле України, надавши йому нової якості та динамічного розвитку.

Водночас було ухвалено надзвичайно важливий Закон України "Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні", що, завдяки урядовому протекціонізмові, дав змогу здійснити справжній прорив від занепаду до піднесення вітчизняного книговидання. Проаналізуйте відкриті джерела унікальної та єдиної у своєму роді наукової установи — Книжкової палати України імені Івана Федорова, яку очолює великий патріот нашої держави професор М. Сенченко, і побачите, що 2002—2006 рр. були п'ятиріччям ренесансу національного книгодрукування. У той період також було започатковано й поступово зростало фінансування соціально значущих видань за державною програмою "Українська книга".

Для матеріальної підтримки журналістів у винятково важливій державотворчій справі та забезпечення їх творчої незалежності було ухвалено Закон України "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів". Водночас і держава активно сприяла зародженню недержавного сегмента телевізійного мовлення, поступившись частотним ресурсом і власними мережами телеканалом "1+1" та "Інтер". Я був безпосередньо причетним до цих ініціатив і впровадження їх у життя, як, власне, й до конституційного процесу, та пишаюся тим, що свого часу інформаційне законодавство України Рада Європи визнала динамічним і якісним, найкращим в Європі. У 2005 р. Київ обрали місцем проведення 7-ї Європейської конференції міністрів з питань інформаційної політики, котру на високому рівні підготував і забезпечив професійний колектив Державного комітету телебачення і радіомовлення України. В рамках заходу було

ухвалено документи, що визначили стратегію європейського інформаційного простору на десятиліття вперед і не втратили актуальності й досі.

Можу назвати чимало інших конкретних і вагомих справ в утвердженні України як інформаційно відкритої держави. Хоча, звісно, все це потребувало величезних зусиль і жорсткого протистояння з тими, хто бажав увіпхнути кляп до рота журналістів. Досить згадати і погрози, і знущання, і вбивства... А на Держкомтелерадіо — за принципову державницьку позицію — було здійснено ртутну атаку. Проте Україна невпинно, крок за кроком, утверджувала свободу слова. Нагадаємо, наприклад, що тривалий час (майже п'ять років!) через волонтаризм виконавчої влади були вимкнуті прямі трансляції Верховної Ради України, навіть коли в режимі парламентських слухань розглядали проблеми свободи слова. На це законодавчий орган відповів безпрецедентно жорсткою постановою щодо Кабінету Міністрів та створив спеціальну тимчасову комісію. Ми здолали і цей виклик. Україна відтоді чує і бачить свій парламент!

Даруйте, втомив... Багатьом "експертам" і чиновникам нової генерації ці перипетії й невідомі, й далекі, й чужі. Проте Україна, нагадаю, народилася не сьогодні. І ніхто не має права паплюжити наші здобутки й руйнувати інформаційно-правове поле! Зробіть щось конкретне не для олігархів, чи власної кишені, чи "красивої" картинки, а для України, її сьогодення й майбутнього, і нащадки це гідно оцінять...

Можна було б підсумувати ці роздуми, вкотре наголосивши: неконституційність не удосконалити! Проте, на контрасті з ретроспективним поглядом на становлення свободи слова в Україні, спробуємо проаналізувати, як осучаснюється інформаційне законодавство сьогодні.

Згідно із законопроектом, у вітчизняне правове поле вводяться нові поняття: "недостовірна інформація", "дезінформація", "поширювач інформації".

Недостовірна інформація — неправдиві відомості про осіб, факти, події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них неповні чи перекручені.

Деінформація — недостовірна інформація, що становить *суспільний інтерес*, зокрема щодо національної безпеки, територіальної цілісності, суверенітету, обороноздатності України, права українського народу на самовизначення, життя та здоров'я громадян, стану довкілля.

Поширювач інформації — фізична чи юридична особа, в тому числі у сфері медіа, що *створює або збирає і поширює масову інформацію*.

Масова інформація — будь-яка інформація, що є доступною для необмеженого чи невизначеного кола осіб або до якої можна отримати доступ будь-якій особі з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором, у тому числі за згодою чи дозволом поширювача інформації.

Поширювачі інформації зобов'язані розміщувати ідентифікаційні дані у доступному для отримувачів інформації місці (на головній сторінці вебсайта чи на

початку власної вебсторінки, в розділі щодо інформації про власника облікового запису на платформі спільного доступу до інформації чи в сервісах обміну миттєвими повідомленнями, в інших доступних місцях).

Слід зазначити, що обмеження доступу до повного обсягу наявної інформації — це звичайне явище в різних життєвих ситуаціях. Загалом, є необмежений масив інформації, котру можна було б мати; більшість із нас, у тому числі й журналісти, висвітлюючи певну тему, використовують лише невелику її частину, однак тільки за умови доступу до всього обсягу відомостей можна впевнено сказати, які їх частини істотні. Отже, поняття "неповна інформація" в контексті діяльності у сфері медіа зазвичай означає, що поширювач не має доступу до особливих (істотних) частин інформації, до яких, можливо, мають доступ інші користувачі. Тому — за формальними ознаками та за бажання — звинуватити будь-кого в недостовірності поширених даних доволі просто.

До слова, навіть презентація на слайдах, зроблена очільниками Міністерства, за повнотою інформації не відповідає цілісному тексту законопроекту з усіма його нормами, заборонами й вимогами. А враховуючи те, що зазначений проєкт нормативно-правового акта становить значний суспільний, а для журналістської спільноти — надзвичайний інтерес, торкаючись питань інформаційної безпеки, конституційних інформаційних прав кожного громадянина, зафіксованих у ст. 34 Основного Закону України, то й презентація у спрощеному вигляді не позбавлена ознак піару, тенденційності, а можливо, й тієї самої дезінформації, оскільки за проголошеною високою метою завуальовано прагнення до обмеження свободи слова — чи не єдиної й останньої "вольності", яка ще залишається у більшості знедолених громадян України, а також до полегшення ідентифікації поширювачів недостовірних відомостей.

Відповідно до запропонованого законопроекту, за поширення недостовірної інформації та дезінформації передбачено адміністративну відповідальність — штраф від 1000 до 2000 мінімальних зарплат, що 2020 р. становить 4723 грн; нерозміщення чи несвоєчасне розміщення відповіді щодо дезінформації згідно із заявою уповноваженого — штраф у розмірі 20 мінімальних зарплат; ненадання у встановлений законом строк відповіді на заяву чи запит уповноваженого — штраф у розмірі 5 мінімальних зарплат за кожен випадок порушення. Легко підрахувати, що, наприклад, недостовірне повідомлення, можливо, зумовлене браком істотних частин інформації про факти чи явища, навіть за умови наступного добровільного спростування, може обійтися поширювачу в кругленьку суму: $1000 \times 4723 = 4 \text{ млн } 723 \text{ тис. грн}$, а у разі відмови від добровільного спростування сума штрафу зросте вдвічі.

І це ще не все. Кримінальну відповідальність також передбачено за систематичне умисне масове поширення недостовірних повідомлень про факти чи явища, що становлять загрозу національній чи гро-

мадській безпеці, територіальній цілісності, суверенітету, обороноздатності, праву українського народу на самовизначення, життю та здоров'ю громадян, стану довкілля. За ці порушення накладають штраф від 5 до 10 тис. неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що нині становить 1051 грн, чи призначають виправні роботи від одного до двох років, а за дії, вчинені повторно організованою групою осіб, особливо, якщо вони призвели до тяжких наслідків чи завдали значної матеріальної шкоди, передбачено ув'язнення строком від п'яти до семи років із позбавленням права обіймати певні посади чи провадити певну діяльність.

Аналізуючи наведені санкції, варто пам'ятати про принцип сумірності покарання скоєному правопорушенню, тобто покарання має відповідати характеру вчинених дій, їх небезпечності та даним про особу винного (винних). Саме про це застерігало Головне науково-експертне управління Верховної Ради України у Висновку на проєкт Закону України "Про медіа" (реєстр. № 2693 від 27.12.2019), наголошуючи, що великі штрафні санкції загалом не властиві вітчизняному законодавству про адміністративні порушення. А кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі до 7 років навіть перевищує термін покарання за скоєння *злочину середньої тяжкості* (у ст. 12 Кримінального кодексу України зазначено, що злочином середньої тяжкості є злочин, за який передбачено основне покарання у вигляді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років).

Отже, у разі ухвалення закону, дії, вчинені організованою групою осіб, наприклад, знімальною групою, яка готувала репортаж про "непросте життя" можливо-владця у приватному маєтку з використанням дрону (безпілотного повітряного апарату), або журналістським колективом, котрий видав в ефір гостру програму про корупцію урядовців, мародерство та безлад у збройних силах чи хабарництво у поліції, подану, на думку Уповноваженого з питань інформації (про нього йтиметься далі), у викривленому (недостовірному, тенденційному, неповному, незбалансованому) вигляді, цілком можуть містити ознаки злочину "вище" середньої тяжкості з усіма можливими наслідками для учасників "організованої групи". Про всяк випадок поширювачам інформації (а ними можуть виявитися не тільки журналісти, а й будь-які громадяни, котрі поширюють відомості для невизначеного кола осіб) варто запастися сухарями та теплими речами...

Люди старшого віку, напевно, ще не забули часів СРСР. Тоді в Кримінальному кодексі УРСР була стаття 187¹, котру варто процитувати:

"Стаття 187¹ КК УРСР (аналог ст. 190¹ КК РРФСР)

Поширювання завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад. Введена в Кодекс Указом ПВР УРСР від 9.11.1966; зміни — від 12.01.1983; скасована 14.04.1989:

Поширювання завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад.

*Систематичне поширювання в усній формі за- відомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад, а так само виготовлення або розповсюдження в письмовій, друкованій або іншій формі творів такого ж змісту, — карається позбавленням волі на строк до **трьох років**, або ви- правними роботами на строк до **двох років**, або штрафом у розмірі до **трьохсот карбованців**".*

На практиці звинувачення у "поширюванні за- відомо неправдивих вигадок" висувалося зазвичай проти авторів і розповсюджувачів самвидаву і "тамвидаву" (просте зберігання "наклепницької літератури" цією статтею не передбачалося), а також за усні вислов- лювання, що "порочили лад". Як бачимо, навіть за радянських часів "поширювання за відомо неправдивих вигадок" (у редакції МКМС — дезінформації) не вважали навіть злочином середньої тяжкості й виносили значно пом'якшувальні вироки. Засуджені за цією статтею відбували покарання в місцевих ви- правно-трудовах колоніях (ВТК). Утім, для справжніх "закоренілих ворогів радянської влади", як-от Л. Лук'я- ненко, В. Чорновіл, В. Стус та багатьох інших в'язнів сумління, застосовували суворіше покарання, перед- бачене статтею 62 КК УРСР "Антирадянська агітація і пропаганда". Доцільно процитувати і її:

"Стаття 62 КК УРСР (аналог ст. 70 КК РРФСР, введена в дію 1.01.1961)

Антирадянська агітація і пропаганда.

*Агітація або пропаганда, проваджена з метою підризу чи ослаблення Радянської влади або вчинення окремих особливо небезпечних державних злочинів, по- ширювання з тією ж метою наклепницьких вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад, а так само розповсюдження або виготовлення чи збері- гання з тією ж метою літератури такого ж змісту — карається позбавленням волі на строк **від шести міся- ців до семи років** і з засланням на строк **до п'яти років** чи без такого або засланням на строк **від двох до п'яти років**.*

*Ті ж дії, вчинені особою, раніше засудженою за особливо небезпечні державні злочини, а так само вчинені у воєнний час, — караються позбавленням волі на строк **від трьох до десяти років** і з засланням на строк **до п'яти років** чи без такого".*

Отже, і за цією статтею особа могла отримати термін понад **сім років** лише у разі, якщо вона раніше була засуджена за особливо небезпечні державні злочини чи скоїла злочин у воєнний час. Покарані за цією статтею відбували "ходку" в найважчих умовах мордовських і пермських політичних таборів (за ма- теріалами Харківської правозахисної групи, авт. В. Ов- сієнко) [1], електронний ресурс: museum.khpg.org).

Слід звернути увагу на ще одну новацію — уведення посади Уповноваженого з питань інформа- ції, який встановлює критерії для присвоєння "індексу довіри", за задумом авторів, своєрідного знаку якості, що підтверджує дотримання медіапринципів жур- налістської етики та вимог щодо перевірки інформації. Це не що інше, як відновлення пріснопам'ятних Го- ловлітів радянського періоду, тобто латентне встанов-

лення цензури у XXI столітті! А "індекс довіри" — те саме, що й намазаний чорнилом штемпель у руках цензора, який дозволяв або забороняв вихід "у світ" газети чи книжки у 30—60-ті рр. минулого століття. Невже це "нові обличчя" у владі? Чому ж тоді від них так тхне нафталіном? — це перше запитання. І друге: невже хтось із них насправді очолював телеканал чи навіть медіахолдинг?.. Якщо це так, то зрозуміла ціна їхньої "незалежності".

Індекс довіри може бути присвоєно будь-якому медіа після перевірки, котра проводиться на підставі його добровільного звернення до *однієї з незалежних організацій, що мають відповідну компетенцію та досвід і відповідають критеріям, встановленим Уповно- важеним із питань інформації*. Особа, яку призначає Кабінет Міністрів із кандидатів від МКМС, Мін'юсту та Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, здійснює моніторинг інформаційного простору та реагує на заяви щодо поширення дезінформації; фіксує й перевіряє дані про наявність ознак дезінформації; звертається до поширювачів із заявами про відповідь чи спростування дезінформації; звертається до суду з позовами про спростування та надання права на відповідь щодо дезінформації; звертається до суду із заявами про обмеження доступу до інформації за браком вихідних даних поширювача чи відсутності реакції на його заяви; звертається до правоохоронних органів за наявності ознак кримінального порушення.

Значною мірою коло питань, що ними опікува- тиметься Уповноважений, вельми нагадує, окрім функцій цензури, ще й окремі напрями діяльності підрозділів КДБ СРСР, котрі боронили *підвалини радянського ладу*. З великою ймовірністю можемо припустити, що значне число критично налаштованих до представників влади медіа навряд чи здобудуть "знак якості" від Уповноваженого з питань інформа- ції, призначеного й повністю контрольованого урядом.

І ще одне. *Індекс довіри*, як замислили автори "нафталінового ноу-хау", формують не глядачі чи користувачі інформації — власне, споживачі про- дукту, а організація журналістського самоврядування, що видає *єдину прескарту самоврядної організації*, котру держава визнає як підтвердження статусу жур- наліста (*напевно, це такий собі документ державного зразка, що видається лояльним представникам другої найстародавнішої професії у світі*). Більше того, цей статус може бути *тимчасово зупинений або при- пинений у разі порушення Кодексу професійної етики*. Цей так званий *Кодекс* також розробляє *самоврядна організація*. Отже, людина може мати диплом, що підтверджує кваліфікацію журналіста, членський квиток НСЖУ, але бути позбавлена права на професію лише на підставі висновків самоврядної організації за порушення професійної етики. Рівень майстерності, злободенність матеріалів, талант, урешті-решт, вияв- ляється, не мають жодного значення для отримання прескарти. Однак саме ці якості привертають увагу читачів і глядачів, створюють журналістові *реальний індекс довіри аудиторії*, а не *індекс довіри* поставле- ного владою Уповноваженого (читай "Смотрящего").

Слід мати на увазі, що етика, котра визначає норми поведінки, сукупність моральних правил певної суспільної чи професійної групи, є значно ширшою, ніж право, що виражає волю держави та народу й далеко не завжди надає вибір поведінці. Правові норми в основі своїй директивні, завжди гранично конкретні, протокольні й не залишають простору для вільного тлумачення. В контексті журналістської діяльності мораль відкидає всі види обману й брехні, а право звертає увагу лише на певні види умисного обману. Отже, спроба покарати поширювачів інформації за порушення професійної етики може наразитися на суперечності з гранично конкретними нормами, прописаними в інших законах. І цілком імовірно, що звернення Уповноваженого до суду залишиться без юридичних наслідків для потенційного порушника етичних норм, оскільки зазвичай у поширюваних матеріалах, що часто грішать замовним, маніпулятивним, незбалансованим і неповним контентом, все ж таки відсутній склад правопорушення як умисного обману, за який можуть покарати.

Ураховуючи викладене, ідеї, наведені у законопроекті щодо протидії дезінформації, є дивовижною сумішшю радянських методів боротьби з дисидентами та сучасним інноваційним способом заробити на штрафних санкціях, запроваджених до недобросовісних поширювачів інформації, а також надати прес-тижну посаду, практично синекуру, близькій людині та ще й профінансувати державним коштом витрати на утримання Уповноваженого, нових органів самоврядування та компенсувати витрати медіа на послуги з перевірки з його надвеликим апаратом (*а потреба в ньому неминуче постане, враховуючи неосяжний обсяг моніторингу поширеної інформації, котра є "доступною для необмеженого чи невизначеного кола осіб"*). А це становить особливу небезпеку для свободи слова в Україні, оскільки дослідити весь масив поширеної інформації фізично не спроможна будь-яка структура. Тому на практиці виникне спокуса

застосувати вибірковий контроль лише за окремими незручними для влади поширювачами інформації.

Ухвалення зазначеного нормативно-правового акта призведе до невиправданого обмеження на поширення інформації та свободу слова, змусить вчергове давати принизливі пояснення в дорадчих органах Ради Європи щодо відповідності європейським стандартам і цінностям. Як наслідок, репутаційні втрати для України як держави, що, хоч і з потугами, торує шлях до цивілізованої Європи, у разі ухвалення цього проекту набагато перевищать шкоду від поширення будь-яких фейків, більшість з яких вмирає, не народившись. Образно кажучи, лікування хвороби виявиться значно небезпечнішим, ніж сама хвороба. Отже, можемо вкотре порадишити очільникам міністерства вільного часу й дозвілля зосередитися на корисніших справах, наприклад, на виведенні із занепаду закладів культури (музеїв, театрів, будинків культури тощо) або хоча б подбати про належний стан електроприладів і вогнегасників у своєму відомстві.

І насамкінець. "Случайность? Не думаю..." — процитуємо "брендовий" слоган одного з найзатятіших пропагандистів, що спеціалізується у дьогтемазанні України. Бо навіть і пан Арахамія у Давосі добалакався до того, що нам начебто треба пригальмувати адаптацію вітчизняного законодавства до європейського та ще й тим самим дьогтем мазанув сусідню державу, де рівень валового внутрішнього продукту на людину — один із найбільших у Євро-союзі й чи не вдєсятеро перевищує український.

То що, може, дочекаємося до того, що сучасні "діджиталізатори" просто прилаштують нову фразеологію до сталінських законів та й по всьому — дезінформації кінець?!.. Чи кінець демократичній, правовій, соціальній державі, котру прописує наш Основний Закон? Може, хтось із латентних авторів таких "новацій" цього й бажав би, та Україна їм не по зубах! Бо є ще в Україні українці!

Список використаної літератури

1. Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку України : проект закону № 1207. Внесено народним депутатом України Чижем І. С. 12.08.1999 р. — Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>. — Назва з екрана.
2. Чиж І. Уряд і час. П'ять векторів — одна мета / Іван Чиж // Дніпро. — 2004. — № 7—8. — С. 95—102.
3. Чиж І. С. Конституційне право на поширення інформації як умова формування інформаційного громадянського суспільства / І. С. Чиж // Альманах права. Правова аналітика: доктринальні підходи та галузеві виміри. — 2018. — Випуск 9. — Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — 512 с.
4. Чиж І. С. Глобальні виклики та загрози інформаційної доби: конституційно-правовий аспект розв'язання протиріч / І. С. Чиж // Електронне наукове фахове видання "Порівняльно-аналітичне право" — 2019. — № 2. — С. 53—57. — Режим доступу: www.par.in.ua. — Назва з екрана
5. Чиж І. С. "Новосанжарський синдром": уроки та перспективи законотворення в контексті становлення інформаційного громадянського суспільства / І. С. Чиж // Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 13 березня 2020 року). — Одеса : Видавничий дім "Гельветика", 2020. — С. 43—49.
6. Чиж І. С. Інформаційний суверенітет та інформаційна безпека особи, суспільства, держави: конституційно-правові аспекти крізь призму сучасних помилок / І. С. Чиж // Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27—28 березня 2020 року ; за заг.ред. Т. О. Коломєць. — Запоріжжя : ЗНУ, 2020. — С. 32—37.

Надійшла до редакції 21 липня 2020 року